

KS. LESZEK WILCZYŃSKI – POZNAŃ

NOWOCZESNY SYSTEM INFORMACYJNY W PRAKTYCE ARCHIWÓW KOŚCIELNYCH

WSTĘP

Wykorzystanie dobrodziejstw Internetu od 1991 r. otworzyło możliwości m.in. szybkiego i łatwego dostępu do szczegółowej informacji o zbiorach archiwów. Dziś dzięki nowoczesnemu systemowi informacyjnemu jakim jest Internet bez trudu można dotrzeć do kilku tysięcy archiwów na całym świecie. Również archiwa kościelne zaczynają korzystać z tego sposobu prezentacji własnych zasobów.

Na 39 diecezji w Polsce własne archiwa (archi)diecezjalne posiada 27 z nich: Białystok, Częstochowa, Drohiczyn, Gdańsk, Gniezno, Katowice, Kielce, Kraków, Lublin, Łomża, Łódź, Opole, Olsztyn, Pelplin, Płock, Poznań, Przemyśl, Rzeszów, Sandomierz, Siedlce, Szczecin, Tarnów, Warszawa, Włocławek, Wrocław, Zamość, Zielona Góra. Z wymienionych placówek (archi)diecezjalnych własne strony lub podstrony internetowe z szerszymi informacjami posiadają tylko archiwa archidiecezjalne w Gnieźnie, Katowicach, Poznaniu i diecezjalne w Łomży i Tarnowie. Dzięki stronom internetowym kwerendzista (posiadający dostęp do Internetu) może sprawdzić dane adresowe danego archiwum, godziny otwarcia, regulamin korzystania z pracowni i materiałów archiwalnych oraz zespoły archiwalne. W tym przypadku najwyraźniejszym pionierem z polskich archiwów kościelnych jest Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu.

PRZEGLĄD STRON INTERNETOWYCH POLSKICH ARCHIWÓW (ARCHI)DIECEZJALNYCH

Oto przegląd zakresu i zasobów informacyjnych, jakie można uzyskać na stronach internetowych archiwów archidiecezjalnych w Poznaniu, Gnieźnie i Katowicach oraz diecezjalnych w Łomży i Tarnowie.

Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu

Najwięcej danych o zasobach i naszej instytucji archiwalnej możemy uzyskać na stronie internetowej Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu www.aap.poznan.pl. Serwis internetowy archiwum powstał w 1997 r. na serwerze, używanym wspólnie z Seminarium Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej. Sama sieć lokalna archiwum została już w 1996 r. podłączona światłowodem z Poznańskim Centrum Komputerowym, co pozwoliło na korzystanie z sieci internetowej, przygotowanej dla pracowników. Na powstałej stronie, oprócz historii i ogólnych wiadomości na temat zasobu, informacji administracyjnych (godziny urzędowania), umieszczono także nasz adres e-mail: sekretariat@aap.poznan.pl i pełny wykaz ksiąg metrykalnych, katolickich i ewangelickich, przechowywanych w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu.

Od 1998 r. w archiwum wykorzystuje się program *Archiwum 2000*, który został zaprojektowany przez dr. Tomasza Paluszyńskiego z Katedry Archiwistyki UAM. Program ten pozwala na skomputeryzowanie wszystkich zbiorów archiwum.

Na początku 2000 roku – w 75 rocznicę powstania archiwum – chcąc ułatwić korzystanie z zasobów archiwum zeskanowano wszystkie inwentarze książkowe. Prace wykonała firma Mikrofilm-Center z Poznania. Teksty nagrano na ponad 40 płytach CD, zawierających ok. 24 tys. stron maszynopisu.

Z początkiem 2001 roku ogólnopolska firma ZIGZAG Internet Service Provider wykonała dla archiwum nową stronę internetową WWW (zmiana technologii i założeń wizualizacji). Do dziś można korzystać z informacji w czterech językach: polskim, francuskim, niemieckim i angielskim. Kwerendzista może zapoznać się zatem z lokalizacją archiwum (położenie na mapie Poznania, opis budynku i pomieszczeń, zdjęcia gmachu archiwum z *lotu ptaka*), najnowszymi komunikatami (w nich informacje na temat ostatnich publikacji z krótkimi ich opisami). Poza tym rozbudowano dwie podstrony, tzn. dotyczącą archiwum i biblioteki (dawnej Biblioteki Archidiecezjalnej, której właścicielem jest obecnie Wydział Teologiczny UAM a wcześniej Seminarium Duchowne), która korzysta z pomieszczeń archiwum.

Na podstronie archiwum można uzyskać podstawowe dane o historii instytucji oraz o wszystkich zbiorach. Informacje o zasobach archiwum ujęte zostały w dwóch plikach: *Inwentarz (pliki graficzne)* i *Inwentarz (baza danych)*. Do utworzenia *Inwentarza* plików graficznych zeskanowano 24 tys. stron maszynopisu, dokonując kompresji do formatu GIF – maksymalnie zmniejszając ich objętość, co zagwarantowało szybki dostęp do dokumentu. Dla potrzeb utworzonej bazy danych eksportowano *tabele Microsoft Access* do pliku tekstowego; poddano plik konwersji na polskie znaki – zastosowane kodowanie ISO 8859-2; zaimportowano plik do bazy danych MySQL i zamieszczono na szybkim serwerze firmy ZIGZAG. Baza inwentarzy daje możliwość wyszukiwania według określonych kategorii (kluczowe słowa, daty itd.).

W drugim pliku Inwentarz (baza danych) kwerendzista może zapoznać się ze spisem 162. zespołów. W każdym z nich podano numer, sygnaturę, sygnaturę jednostki, nazwę jednostki, daty skrajne, ilość stron/kart, dawną sygnaturę oraz dodatkowe uwagi. Dotąd wpisano 35 zespołów akt, które obejmują 1410 jednostek archiwalnych.

W osobnej bazie zebrano Zbiory metrykalne. Na podstronach Zbiorów metrykalnych zamieszczona jest krótka informacja o katalogu i sposobie korzystania. Objasniono także znaki: metrykalne, chrztów (*), małżeństw (o), zgonów (+) i indeksów alfabetycznych ksiąg (i). W katalogu podano również zakres lat, sygnaturę księgi w archiwum, oraz numer mikrofilmu. Cały katalog, z uwagi na jego zasoby, podzielono na dwie części: Katalog ksiąg metrykalnych katolickich (obejmuje 341 parafii) oraz Katalog ksiąg metrykalnych ewangelickich (obejmuje 32 parafie). Metryki poszczególnych parafii katolickich i ewangelickich uszeregowane zostały alfabetycznie (według nazw miejscowości).

Na podstronie Biblioteki Wydziału Teologicznego UAM w Poznaniu, Oddziału Rękopisów i Starodruków kwerendzista może zapoznać się z krótką historią biblioteki, zasobami zbiorów oraz publikacjami o niej. Dalsze podstrony zawierające informacje o Rękopisach, Starodrukach i Drukach ciągłych pozostają w trakcie obróbki.

Na stronie Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu łatwo można uzyskać także informacje adresowe, godziny pracy i wykaz pracowników.

Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu nadal poszerza system informacyjny. Trwają bowiem prace nad komputerową bazą inwentarzy archiwum, do której sukcesywnie wpisywane są nowe zespoły. Planowane jest połączenie *plików graficznych z informatorem o zasobie*. Ponadto archiwum posiada już gotową bazę danych czasopism, która obejmuje 1849 tytułów. Opracowywana jest baza starodruków (3508) i inkunabułów (799).

Istnieje również gotowa baza zdjęć i albumów.

Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie

Po wdrożeniu strony internetowej w Poznaniu, podobny system uruchomiono w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie. Również tam na stronach internetowych: www.aag.gniezno.opoka.org.pl można korzystać z zasobów archiwum w języku polskim, angielskim lub niemieckim. Na podstronach tejże instytucji można zapoznać się z historią archiwum (*Archiwum*), zaś na podstronie *Biblioteka* z historią Biblioteki Katedralnej. Znalazły się tam również szczegółowe instrukcje *Zasad udostępniania*, oraz dokładna *Lokalizacja Archiwum* (z mapką i trasą dojścia z dworca PKP) i niezbędne dane o funkcjonowaniu placówki. Podstrony mające przedstawiać spisy zespołów są w trakcie opracowania.

W Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie wykorzystuje się program księdza Czesława Pesta – TABULARIUM.

Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach

Swoją stronę internetową rozbudowuje także Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach: archiwum.archidiecezjalne.katowice.opoka.org.pl. Na stronie tytułowej zostały podane informacje adresowe, zakres opieki rzeczowej pracowników i godziny przyjęć interesantów. Na podstronach zaprezentowano dzieje archiwum, regulamin (skan *Regulaminu Archiwum Diecezjalnego w Katowicach* podpisanego przez bp. Damiana Zimonia 3 kwietnia 1991 roku), wydawnictwa opublikowane przez pracowników archiwum, informacje o wystawach (*Newsy Archiwum*), spis zespołów znajdujących się w instytucji (*Zasób Archiwum*) wraz z cennikiem opłat za kwerendy genealogiczne i własnościowe (*Kwerendy genealogiczne i własnościowe*).

Archiwum Diecezjalne w Łomży

Na stronach diecezji łomżyńskiej zamieszczono natomiast podstrony zawierające sporo informacji na temat archiwum diecezjalnego i zasobów (www.kuria.lomza.pl). Na stronie tytułowej znajdują się wejścia na kolejne podstrony archiwum. Na nich można się zapoznać z zasadami korzystania z archiwum, godzinami pracy (*Korzystanie z Archiwum Diecezjalnego*), a dalej zamieszczono dzieje diecezji i archiwum (*Archiwum Diecezjalne w Łomży*), informacje o aktach parafialnych (*Akta parafialne*), ogólnych (*Akta ogólne*), zakonnych (*Akta zakonne*), metrykalnych (*Akta metrykalne*). Każda podstrona posiada informacje o ilości wejść (korzystających z zasobów).

Archiwum Diecezjalne w Tarnowie

Swoją stronę internetową posiada także Archiwum Diecezjalne w Tarnowie (www.archiwum.diecezja.tarnow.pl). Zamieszone są na niej podstawowe informacje adresowe i godziny pracy archiwum (*Wstęp*). Na kolejnych podstronach przedstawione zostały informacje o historii instytucji (*Dzieje*), spis zespołów, zasoby księgozbioru podręcznego i wykaz publikacji na temat archiwum (*Zasób*) i – co oczywiste – regulamin pracowni naukowej (*Regulamin*).

ZAKOŃCZENIE

Rozwój nowoczesnych komputerowych systemów informacji niewątpliwie ułatwia korzystanie z zasobów archiwalnych. Dzięki komputerowi, szczególnie sieci internetowej, można szybko dotrzeć do określonych informacji, co zaoszczędza wiele czasu i pieniędzy. Jednak trwa metodyczna dyskusja jak dalece posuwać się w szerokim udostępnianiu przez Internet informacji na temat zasobów archi-

wów. Czy tylko poprzestawać na spisach zespołów, jakie pojawiły się na stronach archiwów kościelnych w Katowicach, Tarnowie i Łomży, czy też udostępniać kwerendzistom szczegółowe informacje na temat każdej jednostki archiwalnej na swoich stronach WWW. Kwerendzista swobodnie może uzyskać informację nie tylko o zespole w wybranym archiwum w sieci, ale także o poszczególnej jednostce archiwalnej. Padają sugestie, że zbyt dokładne informacje i łatwy do nich dostęp zwiększa zagrożenie kradzieży na zamówienie.

Wprowadzenie do stron internetowych spisów zespołów ułatwia pracę przede wszystkim pracownikom archiwum. Z pewnością zmniejsza nakład sił i środków przeznaczony na prowadzenie korespondencji z interesantami i w zasadniczy sposób zmniejsza ilość rozmów telefonicznych z osobami szukającymi niezbędnych informacji, porady i pomocy. Dzięki dostępowi do Internetu kwerendzista (z dostępem do sieci) może już w domu przygotować sobie dokładne dane na temat interesujących archiwaliów i z nich skorzystać.

W przyszłości szerokie wprowadzenie dostępu do informacji o zasobach poprzez Internet mogłoby także pomóc w scalaniu rozproszonych zespołów. Wówczas bez wychodzenia do archiwum łatwo byłoby sprawdzić, w której instytucji w kraju znajdują się poszukiwane akta.

Jednak jak wiadomo, wprowadzanie nowoczesnych systemów informacyjnych w największej mierze zależne jest nie tylko od chęci i zapału archiwistów, lecz przede wszystkim od możliwości i zasobów finansowych archiwów kościelnych.